

ارزیابی نقش نهاده های تولید بخش کشاورزی در تاب آوری اقتصاد نواحی روستایی (مطالعه‌ی مورد: دهستان میربگ، شهرستان دلفان)

علی خدادادی^۱، محمد جواد صفایی^۲، هادی نیازی^۳

^۱ کارشناسی ارشد برنامه ریزی روستایی دانشگاه زاهدان
^{۲،۳} استادیار برنامه ریزی روستایی دانشگاه حکیم سبزواری

نویسنده مسئول: akhodadadi84@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۲/۲۰ / تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۷/۱۰

چکیده

شاید بتوان گفت که اقتصاد غالب در جامعه روستایی کشاورزی است؛ لذا از درآمد حاصل از فروش محصولات آن امرارمعاش می‌نمایند. با این حال هرگونه خللی که در نظام تولیدی آن‌ها به وجود آید، می‌تواند فعالیت آن‌ها را با رکود مواجه کند. از سویی این رکود منجر به ساقط شدن سیستم کارکردی و تخلیه روستا خواهد شد. سرانجام مهم‌ترین عناصر تولیدی و خودکفایی کشور (کشاورزی و روستا) نیز از بین خواهند رفت. بدین منظور در مقاله پیش‌رو سعی شده است با بررسی میزان بهره‌مندی روستائیان از نهاده‌های تولید در کشاورزی، سطح تاب‌آوری اقتصاد روستایی دهستان میربگ مورد ارزیابی قرار گیرد. بر این اساس، ۲۲۷ نفر از کشاورزان و ۲۰ نفر از کارشناسان بخش کشاورزی منطقه به‌عنوان نمونه به‌منظور بررسی مسئله انتخاب روش گردآوری اطلاعات به‌صورت کتابخانه‌ای و ابزار میدانی آن پرسشنامه بوده و با کمک نرم‌افزار SPSS موضوع خواسته‌شده تحلیل گردید. نتایج حاکی از آن است: که میزان بهره‌مندی روستائیان از نهاده‌های موردنیاز و به‌روز پائین بوده و در سطح ۹۹ درصد معنادار هست؛ بنابراین تاب‌آوری اقتصادی آن‌ها را با چالش مواجه خواهد کرد. همچنین از بین چهار عامل کلیدی نهاده‌های تولید در کشاورزی (زمین، نیروی کار، سرمایه و مدیریت)، نخست عامل "مدیریت"، سپس "زمین" به ترتیب به‌عنوان کلیدی‌ترین نهاده‌های تولید در کشاورزی مؤثر بر تاب‌آوری اقتصاد روستایی دهستان میربگ شناخته شدند. در مجموع می‌توان گفت: مناطق روستایی این شهرستان در این زمینه با ضعف اساسی روبرو هستند که با لحاظ نمودن پیشنهادها این پژوهش، می‌توان به برطرف ساختن نقاط ضعف آن‌ها پرداخت.

کلیدواژه: واژه گان کلیدی: اقتصاد روستایی، نهاده‌های تولید در کشاورزی، تاب‌آوری، دهستان میربگ.

مقدمه

کشاورزی یکی از فراگیرترین انواع اشتغال در جهان به شمار می‌آید. روند رو به رشد جمعیت و در پی آن افزایش مستمر تقاضای مواد غذایی، ایجاد تحول در کشاورزی را به‌طوری‌که بتواند کمیت، کیفیت و تنوع محصولات کشاورزی را افزایش دهد، اجتناب‌ناپذیر کرده است. بنابراین اعمال مدیریت مطلوب در بخش کشاورزی بدون در اختیار داشتن سیاست‌های مناسب در استفاده از منابع بالقوه و بالفعل تولید امکان‌پذیر نیست (شهبازی و امجدی، ۱۳۹۵: ۲۱۴).

از نظر سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (فائو)، توسعه پایدار کشاورزی، الگویی از توسعه است که از زمین، آب و منابع ژنتیکی گیاهی و جانوری حفاظت کند، از لحاظ زیست‌محیطی بدون تخریب، از نظر فنی مناسب و بجا، از نظر اقتصادی معقول و معتبر و از نظر اجتماعی مقبول باشد. به‌نحوی‌که از جمله مهم‌ترین معیارهای توسعه پایدار کشاورزی عبارت است از:

در دهه‌های اخیر، در متون توسعه، یکی از مهم‌ترین راهبردهای ارائه‌شده برای توسعه روستایی، توانمندسازی و مشارکت ذی‌نفعان روستایی در ابعاد گوناگون آن است. به‌گونه‌ای که برای ارتقای سطح آگاهی و اطلاعات و ظرفیت‌یابی آن‌ها برای مشارکت و دستیابی به توسعه روستایی اهمیت زیادی قائل شده‌اند (Amundsen and Martinsen, 2015). به سخن دیگر، تکامل دانش، مهارت و نگرش روستائیان منجر به توسعه روستایی می‌شود. در این راستا، توانمندسازی به‌عنوان ظرفیتی برای خوداتکایی و اعتمادبه‌نفس در مقابل وابستگی است. این فرایندی است که از طریق آن اشخاص، سازمان‌های غیردولتی و گروه‌های به حاشیه رانده‌شده از جمله بهره‌برداران روستایی می‌توانند سازمان خود را تقویت کنند و خودشان را از تسلط ایجادشده توسط ساختارها یا روابط، آزاد کنند (Sharma and Kirkman, 2015).

نارضایتی در آن‌ها می‌گردند و منجر به تغییر شغل و حتی مهاجرت می‌شوند. همچنین فقدان برنامه‌ریزی برای کاهش مخاطرات شغلی کشاورزان می‌تواند کاهش تولیدات کشاورزی و مشکلات تأمین نیازهای مصرفی جمعیت (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۱: ۸۲) را در پی داشته و تحقق استقلال اقتصادی کشور را در معرض تهدید قرار دهد.

سیاست‌های کلی برنامه پنجم بر لزوم ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان با تهیه طرح‌های توسعه روستایی، گسترش کشاورزی صنعتی روستایی و خدمات نوین و اصلاح نظام قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی تأکید می‌کند. بدیهی است با توجه به گوناگونی فعالیت‌ها و بهره‌مندی گروه وسیعی از جامعه روستایی و شهری کشور از منافع اقتصادی، اجتماعی بخش و نیز لزوم کسب دانش و فناوری‌های نو برای نیل به کشاورزی مدرن و صنعتی لزوم اتخاذ راهبردهای ویژه در میان‌مدت و کوتاه‌مدت می‌تواند سکان حرکت بخش را در مسیر صحیح نگاه دارد

واقعیت آن است که برای ایجاد و دستیابی خانوارهای کشاورز به یک معاش پایدار، می‌بایست در ابتدا وضعیت موجود مورد مطالعه و بررسی دقیق قرار گیرد و در این بررسی می‌بایست نقطه نظرات و دیدگاه‌های روستاییان لحاظ گردد. از سوی دیگر سازه‌هایی که قادرند در معیشت خانوارهای کشاورز و در پایداری آن تأثیرگذار باشند، باید مورد شناسایی و مطالعه قرار گیرد (نوروزی و حیاتی، ۱۳۹۴: ۱۲۹). لذا بدین منظور، جهت بهبود وضعیت و استفاده بهینه از فعالیت روستاییان، لزوم توجه به خواسته‌ها و دیدگاه‌های شغلی آن‌ها و برنامه‌ریزی بر اساس این خواسته‌ها ضروری و اجتناب‌ناپذیر است (حیدری، ۱۳۹۲: ۱۰۵-۱۰۴). یکی از دلایل مداخله دولت‌ها، اثرگذاری بر بهره‌وری به‌عنوان شاخصی از بهبود، پیشرفت و توسعه بخش کشاورزی است. سیاست‌های حمایتی از تولیدکنندگان، علاوه بر سهولت دسترسی به نهاده‌ها، امکان استفاده در سطح بهینه را برای تولیدکنندگان بخش کشاورزی فراهم می‌کند (باریکانی و شهبازی، ۱۳۹۵: ۲۴۹-۲۵۰). بر این اساس، توجه به وضعیت کشاورزی روستائیان و تاب‌آوری این بخش، با در نظر گرفتن بهره‌مندی از نهاده‌ها موردنیاز، می‌توان اثرات رکود اقتصادی آن‌ها را کاهش و برای بهبود بخشیدن به آن، راهکارهایی مناسب ارائه کرد. حال، با در نظر گرفتن موارد پیش آورده می‌توان به پژوهش‌های صورت گرفته در این راستا اشاره کرد.

پیشینه تحقیق

شکری و همکاران (۱۳۹۸) تبیین نقش سیاست‌گذاری بر نهادسازی مدیریت مخاطرات در مناطق روستایی و کشاورزی در فدراسیون روسیه "روستو آن دن" را بررسی نمودند که نتایج نشان داد دو عامل سیاست مالی و سیاست انرژی، توانایی تبیین به ترتیب ۴۸ و ۳۸ درصد از واریانس متغیرهای "تکنولوژی نهادی" و "نهادسازی" را دارا می‌باشند.

- تأمین نیازهای غذایی اساسی نسل حاضر و آینده از نظر کمی و کیفی و درعین حال تأمین تولیدات کشاورزی؛

- حفظ و ارتقای ظرفیت تولیدی منابع طبیعی پایه و منابع تجدیدشونده بدون ایجاد اختلال در عملکرد چرخه‌های اساسی بوم‌شناختی و تعادل‌های طبیعی؛

- کاهش آسیب‌پذیری بخش کشاورزی نسبت به عوامل طبیعی، اقتصادی و اجتماعی و دیگر تهدیدها و تقویت خوداتکایی این بخش (قنبری و برقی، ۱۳۸۷: ۲۱۹).

کشاورزی یکی از بخش‌های مهم در اقتصاد کشور است که از ظرفیت‌های بالفعل و بالقوه آن استفاده نمی‌شود (قنبری و برقی، ۱۳۸۷: ۲۲۴). به‌طوری‌که، اقتصاد مبتنی بر فعالیت‌های کشاورزی و دامداری به‌تدریج با ایجاد تحول در ساختار اجتماعی و سیاسی، مبانی اقتصاد متحول شده و اهمیت آن افزایش یافته است. از این‌رو حفاظت از عامل‌های تولید نه‌تنها برای حمایت از اقتصاد کشاورزی و منابع طبیعی، بلکه برای حمایت از اقتصاد کل کشور نیز، امری ضروری است (عطایی سلوط و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۲).

جامعه روستایی ایران از دیرباز دستخوش نابسامانی‌ها و نارسایی‌هایی بوده که متأسفانه در سیاست‌گذاری‌ها و آینده‌نگری‌های کلان و جامع (چه در گذشته و چه در حال حاضر) کمتر به آن پرداخته شده است. هرچند که در اهداف کلی و راهبردهای کلان توسعه در هر یک از برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور فرازاها، خطی مشی‌ها، توصیه‌ها و در برخی موارد سیاست‌های نسبتاً مشخصی برای توسعه جامعه روستایی مدنظر قرار گرفته است، اما به دلیل عدم هماهنگی و انطباق این برنامه‌ها و سیاست‌ها با بافت اقتصادی و اجتماعی روستایی، این نابسامانی‌ها تشدید نیز شده است. بر این اساس، داشتن نگرشی ویژه به مقوله توسعه روستایی در قالب اهداف و سیاست‌های مشخص و در پرتو آینده‌نگری دقیق در پیوند با امکانات تولیدی و زیربنایی روستا و منابع قابل حصول در سطح کلان، می‌تواند راهگشای مسائل و تنگنانهایی باشد که امروزه جامعه روستایی را در بر گرفته است (قنبری و برقی، ۱۳۸۷: ۲۲۸).

بخش کشاورزی در ایران همواره اهمیت بسزایی داشته است. علیرغم تحولات صورت گرفته هنوز بخش کشاورزی جایگاه خود را در کشور حفظ نموده است و کشاورزان بخش قابل‌توجهی از فعالیت‌های کشاورزی را برعهده گرفته‌اند. این مسئله خواه‌ناخواه موجب شده کشاورزی اهمیت بسزایی در معیشت کشاورزان پیدا کند. تغییر و تحولات صورت گرفته در بخش کشاورزی بر کل کشور و نیز بر معیشت کشاورزان تأثیر گذاشته است و همین امر توجه متخصصان و صاحب‌نظران را به کشاورزی معطوف کرده است (عزیمی، ۱۳۹۳: ۳۲). باین‌وجود مخاطره‌های شغلی متعدد در کشاورزی، به همراه بسیاری از تغییر و تحولات اقتصادی و اجتماعی یا فرهنگی و فناوریانه که در روستاهای کشور رخ داده، موجب تقویت بی‌عدالتی و محرومیت و

قراردادند، که یافته‌هایشان نشان از تأثیر خشک‌سالی و کمبود علوفه بر رکود اقتصاد دامداری بوده است.

قنبری و برقی (۱۳۸۷) در مطالعه‌ای با عنوان چالش‌های اساسی در توسعه پایدار کشاورزی ایران مشخص نمودند که نظام توسعه پایدار کشاورزی، یک نظام تولیدی است که بر شیوه‌های مدرن کشاورزی تکیه دارد و با استفاده از این شیوه‌ها و مدنظر قرار دادن مسائل زیست‌محیطی، به اقتصادی بودن و بازده تولید نیز توجه کافی می‌شود. مفهوم تاب‌آوری اجتماعات در برابر بحران برگرفته و مرهون اندیشه‌های علوم اکولوژیک در دهه ۶۰ میلادی است که از سوی هولینگ و همکاران وی ارائه گردیده است (Chia Sui, 2011). تاب‌آوری به دلیل پویا بودن واکنش در مقابل مخاطرات، نوعی آینده‌نگری است و به گسترش انتخاب‌های تصمیم‌گیری برای مواجهه با عدم قطعیت و تغییر کمک می‌کند (EL, 2005; Folke, 2006).

صادقو و سجاسی‌قیداری (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای به بررسی رابطه زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی و تاب‌آوری در برابر مخاطرات پرداخته و به این نتیجه رسیدند که با افزایش زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی میزان تاب‌آوری آن‌ها نیز ارتقا می‌یابد. رمواسا و شالندر پراسا (۲۰۱۴) در پژوهشی پیرامون عوامل تأثیرگذار بر پایداری و موفقیت کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در کشور زامبیا مشخص کردند که عوامل مدیریتی، آموزشی، پاسخگویی و چالاک‌ی راهبردی از جمله عوامل مؤثر بر پایداری این نوع کسب‌وکارها بودند. سی‌رات (۲۰۱۳) در مطالعه‌ای به بررسی تاب‌آوری جامعه روستایی در اسکاتلند پرداخته و به این نتیجه رسیدند که سرمایه اجتماعی مهم‌ترین عامل تاب‌آوری است. کالدول (۲۰۰۹) در تحقیقی بانام «مواجهه و تاب‌آوری خانواده‌های کشاورز در معرض خشک‌سالی» در جنوب نیوساوت ولز استرالیا به شناخت طیف وسیعی از راهبردهای مواجهه جمعی‌ای اشاره می‌کند که خانوارها به کار می‌گرفتند. در پژوهش وی به اتکای کشاورزان به سرمایه اجتماعی به دلیل رقابت بر سر منابع موجود نیز در آنجا دیده می‌شود. بذرافشان و همکارانشان (۱۳۹۷) تحلیل فضایی تفاوت‌های تاب‌آوری در نواحی شهری و روستایی در برابر مخاطرات طبیعی شهرستان پلدختر لرستان را کار نموده‌اند، که نتایج نشان از تفاوت قابل توجه بین عوامل تاب‌آوری در مناطق شهری و روستایی بوده، لذا تاب‌آوری در مناطق شهری در درجه اول تحت تأثیر سرمایه اقتصادی است. درحالی‌که سرمایه اجتماعی، مهم‌ترین عامل تاب‌آوری در مناطق روستایی است. رمزپاری و ایمانی (۱۳۹۶) تحقیقی تحت عنوان تحلیل تاب‌آوری کسب‌وکارهای روستایی در شهرستان ملکان را کار کردند که شش عامل؛ توان تطابق و آینده‌نگری، تعامل با مشتریان، موقعیت طلبی، حمایت خانوار، برنامه‌ریزی راهبردی و حمایت

روزانه و همکاران (۱۳۹۸) عوامل مؤثر بر رضایتمندی کشاورزان از دستگاه‌های آبیاری نوین در شهرستان بهبهان را مطالعه نمودند. نتایج نشان داد، رضایت کشاورزان به‌طور عمده توسط ارزش دریافت شده تعیین می‌گردد. کیفیت خدمات دریافتی، دیگر متغیر تعیین‌کننده رضایتمندی است. درحالی‌که، انتظارات هیچ‌گونه اثری بر متغیر رضایتمندی ندارد.

عرب صیفی و همکاران (۱۳۹۷) موانع به‌کارگیری کودهای بیولوژیک از دیدگاه کشاورزان شهرستان شیروان چرداول استان ایلام را بررسی نمودند که نتایج تحقیق نشان داد، مهم‌ترین موانع به‌کارگیری کودهای بیولوژیک به ترتیب شامل موانع آموزشی ترویجی، موانع سیاست‌گذاری، موانع روا نشناختی، موانع اجتماعی، موانع اقتصادی و موانع زیست‌محیطی می‌باشند و این موانع حدود ۵۰،۱۵ درصد از واریانس کل را تبیین می‌نماید.

ریشکانی حسامی و همکاران (۱۳۹۷) تبیین عوامل تأثیرگذار بر پایداری بخش باغبانی شهرستان ارومیه را کار کرده‌اند. نتایج تحلیل عاملی نشان داد که عوامل تأثیرگذار بر پایداری بخش باغبانی شهرستان ارومیه را می‌توان در هفت عامل کلیدی دسته‌بندی نمود که این عوامل در مجموع ۸۰،۸ درصد واریانس کل عوامل تأثیرگذار بر پایداری بخش باغداری را تبیین کرده‌اند.

کشیری کلایی و همکاران (۱۳۹۶) آثار حذف یارانه کود شیمیایی بر رفاه تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان برنج را بررسی نمودند که دریافته‌اند، حذف این‌گونه یارانه‌ها موجب کاهش رفاه تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان شده است.

مولائی و همکاران (۱۳۹۶) برآورد کارایی زیست‌محیطی نهاده محور محصولات کشاورزی را بررسی کردند. عامل‌های مؤثر بر کارایی فنی و زیست‌محیطی نشان می‌دهد که تحصیلات بالاتر، شرکت در کلاس‌های ترویجی و یکپارچه‌سازی اراضی به‌طور معنی‌داری کارایی فنی و زیست‌محیطی را افزایش می‌دهد.

باریکانی و شهبازی (۱۳۹۵) اثر سیاست‌های حمایت یارانه‌ای از نهاده‌ها بر بهره‌وری کل عوامل تولید بخش کشاورزی ایران را مورد بحث قرار داده و دریافته‌اند که حمایت یارانه‌ای از نهاده‌ها در کنار حمایت از طریق تحقیقات، آموزش و ترویج می‌تواند در بلندمدت آثار زیادی بر بهبود بهره‌وری کل عوامل تولید بخش کشاورزی داشته باشد.

نوروزی و حیاتی (۱۳۹۴) سازه‌های مؤثر بر معیشت پایدار روستایی از دیدگاه کشاورزان استان کرمانشاه را بررسی نمودند که نتایج این مطالعه لزوم اتخاذ نگرشی چندبعدی و تمام‌گرایانه توسط برنامه‌ریزان و مجریان برنامه‌های توسعه روستایی و کشاورزی به‌منظور ارتقاء و پایدار نمودن معیشت جامعه کشاورزی را به‌عنوان یک ضرورت، مورد تأکید قرار می‌دهد.

بیات و همکارانشان (۱۳۹۰) شناخت و تحلیل عوامل مؤثر بر رکود اقتصاد دامداری در نواحی روستایی شهرستان ملایر را مورد ارزیابی

¹ Romeo Asa & Shalendra Prasad

² Skerratt

³ Caldwell

استفاده از بذرهایی غنی شده و یا روش های جدید برای کاشت و برداشت محصولات خود، به بهبود محصولات زراعی خود کمک کنند. در نتیجه این فرایند، روستائیان می توانند تاب آوری اقتصاد روستایی را بالا ببرند. بیشتر روستاهای دهستان میربگ به رغم برخورداری از توان های مناسب توسعه در زمینه کشاورزی، کم و بیش با مشکلات متعددی چون: بهره وری اندک تولید، دسترسی محدود به خدمات زیرساختی و... مواجه اند. بنابراین، پژوهش حاضر با در نظر گرفتن این فرضیه که: بین میزان و به روز بودن نهاده های کشاورزی موجود در روستاهای دهستان میربگ و ظرفیت آن ها برای تاب آوری اقتصادی رابطه وجود دارد، به بررسی مسئله ی پیشرو پرداخته است.

مبانی نظری

فرایندهای اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی، نهادی و فضایی به عنوان مهم ترین ابعاد مسائل توسعه روستایی در جهت حصول به توسعه پایدار از طریق مدیریت و کنترل محیط های روستایی هستند (Varga, 2008). با چنین نگرشی به توسعه روستایی در ایران، می توان اذعان نمود که در حال حاضر با رویکرد توسعه پایدار مجموعه ای از مسائل و مشکلات اقتصادی - اجتماعی و محیطی در مسیر دستیابی به توسعه روستایی قرار دارد که ارتقای بهره وری در کشاورزی و استحکام رشد کشاورزی از جمله آن ها است (پورطاهری و نعمتی، ۱۳۹۱: ۱۱۵-۱۱۶). در دیدگاه های جدید توسعه، اولویت با بخش کشاورزی است (Koutsoris:2000). همچنین می توان گفت که کشاورزی در توسعه روستایی و در ابعاد اساسی توسعه، فرصت های متنوع اشتغال، افزایش ثبات اقتصادی در سطح روستا و منطقه، بهبود زیرساخت های اجتماعی و اقتصادی، توسعه خدمات اجتماعی و توسعه صنایع جنبی کشاورزی نقش بسزایی دارد (European Commision:2001). لیکن در مباحث امروزی پایداری روندی پذیرفته شده و مدنظر است. بنابراین، مقوله ی کشاورزی نیز از این فرایند مثنی نیست. کشاورزی پایدار نوعی، کشاورزی است که در جهت منافع انسان بوده، کارایی بیشتری در استفاده از منابع دارد. به عبارت دیگر، کشاورزی پایدار فعالیتی است که از نظر بوم شناختی مناسب، از نظر اقتصادی توجیه پذیر، از نظر اجتماعی مطلوب و از نظر فرهنگی مورد پذیرش و قابل اجرا باشد (یزدانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱۶).

بخش کشاورزی اگرچه یکی از مهم ترین بخش های اقتصادی کشور است، اما در عین حال با تنگناهای عمده ای روبرو است. به صورتی که اختلاف عملکرد محصولات زراعی و باغی در هکتار و بازدهی سرانه هر رأس دام در مقایسه با متوسط جهانی نسبت به کشورهای دیگر بسیار پایین است. برای مثال برداشت سیب از یک هکتار باغ های ایران در حدود ۲۰ درصد کشورهای پیشرفته است. در مورد سایر محصولات کشاورزی و دامی نیز بر اساس آمارهای سازمان خواروبار و کشاورزی

دولت، در مجموع حدود ۶۹ درصد واریانس سازه تاب آوری کسب و کارهای روستایی را تبیین کرده اند. کاظمی و عندلیب (۱۳۹۶) ارزیابی مؤلفه های مؤثر تاب آوری اجتماعی سکونتگاه های روستایی در شرایط بحرانی را مورد واکاوی قرار دادند که مشخص شد میزان تاب آوری اجتماعی فرهنگی روستاهای بررسی شده در ابعاد مورد بررسی بسیار پایین بوده و تفاوت های معناداری میان سطوح تاب آوری در ابعاد مختلف و در بین روستاهای بررسی شده مشاهده می گردد. همچنین تحلیل همبستگی میان ابعاد بررسی شده بیانگر همبستگی مستقیم میزان تاب آوری اجتماعی ساکنین با میزان دانش و آگاهی و انگیزش های درونی و فردی ساکنین است. حیدری ساربان و مجنونی توتاخانه (۱۳۹۵) نقش تنوع معیشتی در تاب آوری خانوارهای روستایی پیرامون دریاچه ارومیه در برابر خشک سالی را مورد واکاوی قرار دادند که نتایج به دست آمده نشان داد اتخاذ رویکرد معیشتی منجر به تاب آوری بیشتر خانوارها در شرایط خشک سالی دریاچه ارومیه شده است. در روستاهایی که در معرض خشک سالی شدیدتری قرار داشتند، این تنوع معیشتی بیشتر بوده است. رکن الدین افتخاری و همکارانشان (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان تحلیل نقش تنوع معیشتی در تاب آوری خانوارهای روستایی در شرایط خشک سالی استان اصفهان دریافتند که؛ اتخاذ رویکرد تنوع معیشتی منجر به تاب آوری بیشتر خانوارها در شرایط خشک سالی می شود، و در روستاهایی که در معرض خشک سالی شدیدتری قرار داشتند، این تنوع معیشتی بیشتر به چشم می خورد. بر اساس آنچه مطرح شد، باید اذعان داشت که هر یک از محققان با توجه به موارد مختلفی به بررسی تاب آوری جوامع پرداخته اند. جنبه مشترک در همه مطالعات به توانایی ایستادگی، مقاومت و واکنش به فشار یا تغییر اشاره داشته است. در حالی که سنجش تاب آوری بر اساس شاخص های محلی و نیز شناسایی عوامل مؤثر بر آن از گام های اساسی به شمار می آید.

در نواحی روستایی، کشاورزی وجه غالب و مسلط بوده و در پاره ای از مواقع بخش اقتصادی و فرصت های لازم برای بسیج منابع با محدودیت روبرو می باشند. این خصوصیات بدان معنی است که مردمی که در نواحی روستایی زندگی می کنند با مجموعه ای از عواملی که چالش های اساسی برای توسعه است مواجه می باشند، که برخی از آن ها به شرح ذیل است:

- کم توجهی به ساختار اقتصاد روستایی در الگوهای فعلی و نقش آن در رونق اقتصادی روستاها،
- کم توجهی به برنامه ریزی برای خلق فضاهای توسعه در مناطق روستایی برای رونق اقتصادی،

- نادیده گرفتن هویت مکانی و کارکردی مناطق روستایی، و ...

در مقوله ی کشاورزی نکته قابل بحث این است که گرچه نمی توان از برخی از مشکلات همانند شرایط بد آب و هوایی جلوگیری کرد، ولی کشاورزان می توانند با استفاده از روش های جدید کشاورزی، مانند

تأکید دارد، مفهوم مقابله به مثابه آرایه‌ای از راهکارهای تطبیقی کوتاه‌مدت برای پاسخگویی به رخدادها و حوادث غیرمترقبه قلمداد می‌شود. به دیگر سخن، آسیب‌پذیری به دلیل محرک‌های بیرونی و امکان ابتلا افزایش می‌یابد، درحالی‌که از طریق تاب‌آوری کاهش پیدا می‌کند. بنابراین چنانچه درجهٔ محرک‌های بیرونی ثابت باشد، برای کاهش آسیب‌پذیری به افزایش تاب‌آوری نیاز است (رکن الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۴۲-۶۴۳).

تاب‌آوری روستایی به مفهوم ظرفیت مناطق روستایی به مثابه نظام‌های پویای اجتماعی- بوم‌شناختی، برای سازگاری با محیط‌های بیرونی دگرگون شونده است، به نحوی که استاندارد رضایت‌بخش زندگی حفظ شود (Heijman et al, 2007).

در یک حالت کلی می‌توان نهاده‌های تولید در کشاورزی را به چهار دسته تقسیم نمود، که عبارت‌اند از:

۱- زمین؛ از عوامل مهم تولید در کشاورزی و جزء نهاده‌های ثابت به شمار می‌آید، شامل آب‌های زیرزمینی، جنگل‌ها، اراضی، مراتع، خاک می‌شود.

۲- نیروی کار؛ شامل تمام خدمات حاصل از این نهاده در تولید محصولات کشاورزی در تمام عملیات کاشت، داشت و برداشت می‌شود، که از نظر کمی و کیفی بررسی می‌شود. کمی شامل تعداد نفرات در واحد زمان است و کیفیت علاوه بر سن و جنس، میزان مهارت آموزش فرد را نیز در برمی‌گیرد.

۳- سرمایه؛ بزرگ‌ترین بخش نهاده کشاورزی را شامل می‌شود، که دربرگیرنده: ۱- ساختمان‌ها (سیلوها، انبارها و...)، ۲- ماشین‌آلات (تراکتور، کمباین و...)، ۳- بذرها، کشاورزی و ۴- سموم، انواع کودها و...

۴- مدیریت؛ شامل تکنیک‌های جدید تولید، سازماندهی سیستم تولید و میزان کارایی می‌شود، که به به‌عنوان مهم‌ترین ارتباط‌دهنده‌ای دیگر نهاده‌ها مدنظر است (<https://vista.ir>).

روش‌شناسی تحقیق

قلمرو جغرافیایی تحقیق

دهستان میربگ در 33° درجه و $56'$ دقیقه تا 34° درجه و $3'$ دقیقه عرض شمالی و 47° درجه و $49'$ دقیقه تا 48° درجه و $7'$ دقیقه طول شرقی قرار دارد. این دهستان یکی از ده دهستان شهرستان نورآباد دلفان می‌باشد که در جنوب و جنوب شرق بخش مرکزی قرار گرفته است ([www. Ngdir.ir](http://www.Ngdir.ir)). دارای ۸۵ روستا، با جمعیت ۱۹۶۱۱ نفر (۱۰۱۵۱ نفر مرد و ۹۴۵۹ نفر زن) با ۴۱۸۰ خانوار و دارای ۴۹۶ کیلومتر مربع وسعت؛ که ۱۸٫۴ درصد از سطح شهرستان را به خود اختصاص داده است (<http://data.roostanet.com>).

جهانی، کشور ایران در مقایسه با جهان و برخی کشورهای آسیایی شرایط مطلوبی ندارد. بنابراین، کشورمان در بخش کشاورزی از یک طرف با باقابلیت‌ها و استعدادهای نهفته و استفاده‌نشده و از طرف دیگر با عملکرد و بازدهی بسیار پایین‌تر از کشورهای پیشرفته مواجه است (قنبری و برقی، ۱۳۸۷: ۲۳۰-۲۳۲). از دلایلی که کشاورزی ایران همچنان سنتی و به‌دوراز تحولات علمی و فن است، خرد و کوچک بودن مزارع است که امکان تحول را در کشاورزی ایران محدود می‌نماید (اُئیژ عزمی، ۱۳۹۳: ۳۹). از سوی دیگر به‌رغم تمام تلاش‌های به‌عمل‌آمده کماکان این بخش با مشکلاتی همچون پایین بودن میزان بهره‌وری از عوامل تولید، وجود ضایعات بالای محصولات کشاورزی در مراحل مختلف تولید، فقدان سازوکارهای هدایت برنامه کشت سالانه در کشور، فرسوده بودن ماشین‌آلات و تجهیزات تخصصی موردنیاز و ناکارآمدی سیاست‌های حمایتی هنگام بروز حوادث غیرمترقبه فراگیر و فصلی مواجه است (قانون برنامه پنج‌ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۱). بنابراین، باید اقداماتی انجام شود که علاوه بر پویا نمودن بخش کشاورزی، روستائیان را که از این وضعیت متضرر می‌شوند را تجهیز و اقتصاد روستایی را به‌طرف تاب‌آوری هر چه بیشتر سوق داد.

مفهوم تاب‌آوری در سیستم‌های اجتماعی و زیست‌محیطی از دههٔ ۱۹۸۰ مطرح گردید (Nelson et al, 2008: 2). این مفهوم را نخستین بار هولینگ در مطالعات اکولوژیکی به‌عنوان راهی برای درک پویایی غیرخطی در سیستم‌های بوم‌شناسی مطرح کرد. درواقع مفهوم تاب‌آوری عبارت است از توانایی یک سیستم اجتماعی یا اکولوژیکی نسبت به جذب و مواجهه با بی‌نظمی یا اختلال؛ به‌طوری‌که بتواند ساختارها، عملکرد اساسی، ظرفیت بازسازمان‌دهی و ظرفیت سازگاری را در مقابل تغییرات و تنش‌ها حفظ کند (Gunderson, 2002).

جامعه تاب‌آوری باید همانند اکوسیستم‌ها توانایی مقاومت در برابر اختلالات و سازگاری با تغییرات را هنگامی که به آن نیاز دارد، داشته باشد (Adger, 2000: 349). تاب‌آوری به‌عنوان ظرفیت بالقوه سیستم، جامعه یا اجتماع در معرض مخاطرات برای سازگاری یا مقاومت در برابر تغییرات به‌منظور رسیدن یا حفظ سطح مناسبی از عملکرد و ساختار شناخته می‌شود. آستانه‌های تغییر، سازمان‌دهی مجدد ظرفیت مقاومت، کنار آمدن یا بهبود پس از شوک و تنش واردشده برای یادگیری و تطبیق با آن است (Nelson et al, 2008: 3). مفهوم سازگاری چه در خصوص نظام‌های طبیعی و چه در حیطه نظام‌های انسانی با به رسمیت شناختن تنوع و تغییر شروع می‌شود. این مفهوم به‌جای تلاش برای غلبه یا حذف فرایندهایی که به‌صورت ذاتی متغیر و متنوع‌اند، به رویکردی توجه دارد که در بلندمدت با آن‌ها کنار بیاید. در اینجاست که لزوم توجه به دو مفهوم مقابله و سازگاری و ضرورت پرداختن به تفاوت آن‌ها آشکار می‌شود. درحالی‌که سازگاری بر رویکرد بلندمدت برای کنار آمدن با تنوع و تغییر در نظام‌های انسانی و طبیعی

روش تحقیق

این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی، از نظر درجه کنترل، میدانی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق شامل کارشناسان مرتبط با بخش کشاورزی دهستان میربگ می‌باشند. برای تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۲۲۷ نفر از روستائیان کشاورز دهستان و ۲۰ نفر از کارشناس این بخش بعنوان نمونه تعیین شدند. سپس برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار آماری و تحلیلی SPSS بهره گرفته شده است.

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

(حافظنیا، ۱۳۸۹: ۱۶۷). از آنجا که تعداد روستاها دهستان بالا بوده و در سطح گستره‌ای قرار دارند، و به خاطر سهولت در انجام کار برای بررسی پیش‌رو، در این تحقیق روستاهای بالای ۱۰۰ خانوار را انتخاب و به توزیع پرسشنامه در میان سرپرستان خانوارها پرداخته شد (جدول شماره ۲):

یافته‌ها

در این پژوهش با استفاده از ۲۲۷ پرسشنامه جامعه آماری و ۲۰ پرسشنامه جامعه کارشناسی در جواب به این سوال که نقش بهره‌مندی روستائیان از نهاده‌های کشاورزی در تاب‌آوری اقتصاد روستایی دهستان میربگ چگونه بوده است، با طرح این فرضیه که: به نظر می‌رسد بین میزان نهاده‌های کشاورزی موجود در روستاهای دهستان میربگ، و به‌روز بودن این نهاده‌ها در سطح تاب‌آوری اقتصادی آنها رابطه وجود دارد. به بررسی پرداخته‌ایم. بر این اساس با توجه به مطالعه‌ای به وجود آمده نتایجی در چارچوب آمار توصیفی (جدول شماره ۳) و آمار استنباطی (جدول ۱۵-۴) به دست آمده که به قرار زیر می‌باشد:

آمار استنباطی

آزمون فرضیه اول جامعه آماری

به نظر می‌رسد بین میزان نهاده‌های کشاورزی موجود در روستاهای دهستان میربگ و ظرفیت پائین آنها برای تاب‌آوری اقتصادی رابطه وجود دارد. یافته‌های جداول بالا حاکی از آن است که میانگین نمونه مورد بررسی برابر ۴۲،۴۸ بوده و از میانگین آزمون ۳۰ بیشتر می‌باشد که این تفاوت با $t = ۵۲،۵۸$ و درجه آزادی (df = ۲۲۶) و در سطح اطمینان (Sig = ۰.۰۰۰) ۹۹ درصد معنادار می‌باشد. لذا به لحاظ آماری می‌توان گفت بین میزان نهاده‌های کشاورزی موجود در روستاهای دهستان میربگ و ظرفیت پائین آنها برای تاب‌آوری اقتصادی رابطه وجود دارد. لذا قابل ذکر است که از دید پاسخ‌گویان یا جامعه آماری

سطح نهاده‌های موجود در روستاها پائین بوده و به همین دلیل تاب‌آوری اقتصادی آنها در سطح پائینی می‌باشد.

فرضیه دوم جامعه آماری

به نظر می‌رسد بین به‌روز بودن نهاده‌های کشاورزی دهستان میربگ و سطح تاب‌آوری اقتصادی آنها رابطه وجود دارد. یافته‌های جداول بالا حاکی از آن است که میانگین نمونه مورد بررسی برابر ۵۱،۵ بوده و از میانگین آزمون ۳۰ بیشتر می‌باشد که این تفاوت با $t = ۷۹،۲۱$ و درجه آزادی (df = ۲۲۶) و در سطح اطمینان (Sig = ۰.۰۰۰) ۹۹ درصد معنادار می‌باشد. لذا به لحاظ آماری می‌توان گفت بین به‌روز بودن نهاده‌های کشاورزی دهستان میربگ و سطح تاب‌آوری اقتصادی آنها رابطه وجود دارد. بنابراین نشان دهند به‌روز نبودن نهاده‌های مورد احتیاج مردم برای کشاورزی و نتیجتاً سطح نازل تاب‌آوری اقتصادی آنها است.

فرضیه اول جامعه کارشناسی

یافته‌های جداول بالا حاکی از آن است که میانگین نمونه مورد بررسی برابر ۴۶،۷ بوده و از میانگین آزمون ۳۰ بیشتر می‌باشد که این تفاوت با $t = ۱۶،۴۹$ و درجه آزادی (df = ۱۹) و در سطح اطمینان (Sig = ۰.۰۰۰) ۹۹ درصد معنادار می‌باشد. لذا به لحاظ آماری می‌توان گفت بین میزان نهاده‌های کشاورزی موجود در روستاهای دهستان میربگ و ظرفیت پائین آنها برای تاب‌آوری اقتصادی رابطه وجود دارد.

فرضیه دوم جامعه کارشناسی

یافته‌های جداول بالا حاکی از آن است که میانگین نمونه مورد بررسی برابر ۴۳ بوده و از میانگین آزمون ۳۰ بیشتر می‌باشد که این تفاوت با $t = ۱۱،۸۶$ و درجه آزادی (df = ۱۹) و در سطح اطمینان (Sig = ۰.۰۰۰) ۹۹ درصد معنادار می‌باشد. لذا به لحاظ آماری می‌توان گفت بین به‌روز بودن نهاده‌های کشاورزی دهستان میربگ و سطح تاب‌آوری اقتصادی آنها رابطه وجود دارد.

آزمون ضریب همبستگی پیرسون

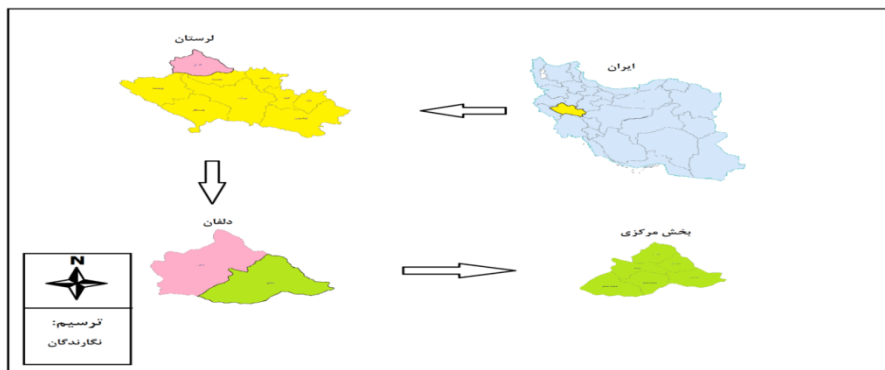
ضریب همبستگی (Coefficient of Correlation) نشان می‌دهد که آیا افزایش یا کاهش یک متغیر با افزایش یا کاهش متغیر دیگر توأم است یا خیر. ضریب همبستگی، یک شاخص آماری است که وجود یا عدم وجود، شدت و جهت رابطه بین دو متغیر را نشان می‌دهد.

آزمون ضریب همبستگی پیرسون آماری

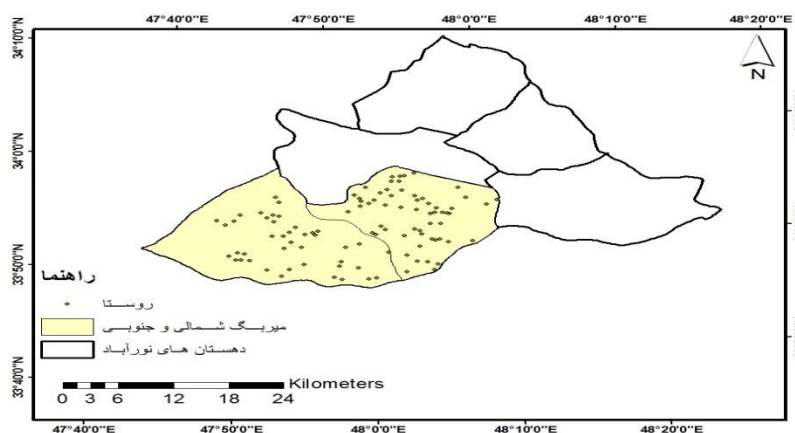
جدول بالا حاکی از این است که بین نهاده های بخش کشاورزی با تاب آوری اقتصادی $R = 0.457$ در سطح ۹۹ درصد رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. بنابراین می توان گفت که بین بهره نندی روستائیان از نهاده های کشاورزی و تاب آوری اقتصادی منطقه رابطه معناداری وجود دارد.

آزمون ضریب همبستگی پیرسون جامعه کارشناسی

جدول بالا حاکی از این است که بین نهاده های بخش کشاورزی با تاب آوری اقتصادی $R = 0.939$ در سطح ۹۹ رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. بنابراین می توان گفت که بین بهره نندی روستائیان از نهاده های کشاورزی و تاب آوری اقتصادی منطقه رابطه معناداری وجود دارد.

شکل شماره (۱): نقشه موقعیت بخش مرکزی نسبت به استان و شهرستان (یافته های پژوهش، ۱۳۹۸)

شکل شماره (۲): نقشه موقعیت دهستان میربگ (شمالی و جنوبی) نسبت به بخش مرکزی (یافته های پژوهش، ۱۳۹۸)

جدول شماره (۱): سطوح زیر کشت (زراعی و باغی)، میزان و تولیدات دامی و نوع بهره برداری ها (سازمان جهاد کشاورزی شهرستان دلفان، ۱۳۹۸)

نوع بهره برداری (هکتار و درصد)		میزان و تولیدات دامی (تعداد و تن)		سطح زیر کشت و تولید محصولات باغی (هکتار و تن)		سطح زیر کشت و تولید محصولات زراعی (هکتار و تن)		
درصد	هکتار	تعداد	تن	تن	هکتار	تن	هکتار	نوع
۴۳	۳۱۱	۷۶۵۰۰ واحد دامی	۷۶۵	۳۱۴۲	۸۵۰	۵۵۵۰	۱۸۵۰	آبی
۳۶	۵۳۳		گوشت قرمز	—	—	۱۶۸۳۰	۱۵۳۰۰	دیم
۲۱	۵۵		شیر ۳۸۲۵	—	—	۲۲۳۸۰	۱۷۱۵۰	جمع
۱۰۰	۵۳۱	۷۶۵۰۰	۴۵۹۰	۳۱۴۲	۸۵۰	۲۲۳۸۰	۱۷۱۵۰	

جدول شماره (۲): روستاهای مورد مطالعه (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

ردیف	روستا	جمعیت	خانوار
۱	یارآباد میربگ	۱۲۱۱	۳۲۷
۲	جعفرآباد پائین	۳۴۳	۱۰۱
۳	شهرک امام خمینی	۱۲۷۶	۳۷۹
۴	حسن آباد بی بابا	۴۶۳	۱۴۳
۵	معصوم آباد	۶۲۴	۱۶۰
۶	زالی آباد دو راهی	۸۲۲	۲۱۶
۷	فتاح آباد	۴۵۲	۱۳۱
۸	شهن آباد	۱۴۵۰	۴۰۲
۹	فرهادآباد	۱۶۳۵	۳۹۳
۱۰	زالی آباد یار نظر	۷۳۹	۱۵۱
۱۱	دمباغ یوسف آباد	۶۰۲	۱۴۶
۱۲	مله خان	۸۷۰	۲۴۸
۱۳	میرزا آباد	۸۵۱	۲۵۶
	جمع	۱۱۳۵۸	۳۰۵۳

جدول شماره (۳): آزمون تی تک نمونه‌ای (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

One sample T test	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Jam-nahadeh be tabavari	227	42.4867	4.21534	.24337

جدول شماره (۴): آزمون تی تک نمونه‌ای (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

One sample T test	Test Value = 30					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Jam-nahadeh be tabavari	52.589	226	.000	13.84667	13.3677	14.3256

جدول شماره (۵): آزمون تی تک نمونه‌ای (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

One sample T test	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Jam-nahadehaye be rouz	227	51.5433	4.71049	.27196

جدول شماره (۶): آزمون تی تک نمونه‌ای (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

One sample T test	Test Value = 30					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Jam-nahadehaye be rouz	79.215	226	.000	21.54333	21.0081	22.0785

جدول شماره (۷) آزمون تی تک نمونه‌ای (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

One sample T test	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Jam-nahadeh be tabavari	20	46.70	3.715	.831

جدول شماره (۸) آزمون تی تک نمونه‌ای (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

One sample T test	Test Value = 30					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Jam-nahadeha be tabavari	16.493	19	.000	13.700	11.96	15.44

جدول شماره (۹) آزمون تی تک نمونه‌ای (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

One-Sample t	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Jam-nahadehaye be rouz	20	43.00	4.899	1.095

جدول شماره (۱۰) آزمون تی تک نمونه‌ای (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

One-Sample t	Test Value = 30					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Jam-nahadehaye be rouz	11.867	19	.000	13.000	10.71	15.29

جدول شماره (۱۰) آزمون تی تک نمونه‌ای (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

One-Sample t	Test Value = 30					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Jam-nahadehaye be rouz	11.867	19	.000	13.000	10.71	15.29

جدول شماره (۱۱): آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین نهاده‌ها و تاب‌آوری اقتصادی (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

Pearson Correlation	Mean	Std. Deviation	N
nahadeha be tabavari	46.8467	4.21534	227
nahadeha be tabavari	51.5433	4.71049	227

جدول شماره (۱۲): آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین نهاده‌ها و تاب‌آوری اقتصادی (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

	Correlations	jam nahadeha	jam nahadeha
nahadeha be tabavari	Pearson Correlation	1	.457**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	300	300
nahadeha be tabavari	Pearson Correlation	.457**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	300	300

جدول شماره (۱۳): آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین نهاده‌ها و تاب‌آوری اقتصادی (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

Descriptive Statistics	Mean	Std. Deviation	N
nahadeha be tabavari	35.7500	15.37556	20
nahadeha be tabavari	31.7000	13.77679	20

جدول شماره (۱۴): آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین نهاده‌ها و تاب‌آوری اقتصادی (یافته‌های پژوهش؛ ۱۳۹۸)

	Correlations	jam nahadeha	jam nahadeha
nahadeha be tabavari	Pearson Correlation	1	.939**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	20	20
nahadeha be tabavari	Pearson Correlation	.939**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	20	20

منابع

نواحی روستایی شهرستان ملایر، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، سال ۲، شماره ۴، ۱۵۳-۱۸۱.

پورطاهری، مهدی و نعمتی، رضا (۱۳۹۱). اولویت‌بندی مسائل توسعه روستایی با تأکید بر دیدگاه روستاییان بخش مرکزی شهرستان خرم‌آباد، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۱، شماره ۲، ۱۱۳-۱۲۸.

حافظ‌نیا، محمدرضا. (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی (تجدید نظر اساسی با اضافات)، انتشارات سمت.

حیدری ساربان، وکیل و مجنون‌توآخانه، علی (۱۳۹۵). نقش تنوع معیشتی در تاب‌آوری خانوارهای روستایی پیرامون دریاچه ارومیه در برابر خشکسالی، نشریه تحلیل فضایی مخاطرات محیطی، سال ۳، شماره ۴، ۴۹-۷۰.

باریکانی، الهام و شهبازی، حبیب (۱۳۹۵). بررسی اثر سیاست‌های حمایت یارانه ای از نهاده‌ها بر بهره‌وری کل عوامل تولید بخش کشاورزی ایران، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال ۲۴، شماره ۹۳، ۲۷۰-۲۴۷.

بذرافشان، جواد؛ طولابی‌نژاد، مهرشاد و طولابی‌نژاد، میثم (۱۳۹۷). تحلیل فضایی تفاوت‌های تاب‌آوری در نواحی شهری و روستایی در برابر مخاطرات طبیعی، مورد مطالعه: شهرستان پلدختر، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، دوره ۹، شماره ۱، ۱۳۵-۱۱۹.

بیات، ناصر؛ رستگار، ابراهیم؛ خراسانی، محمدمبین و قنبری‌نسب، علی (۱۳۹۰). شناخت و تحلیل عوامل مؤثر بر رکود اقتصاد دامداری در

مطیعی لنگرودی، سید حسن (۱۳۸۱). جغرافیای اقتصادی ایران (کشاورزی)، انتشارات جهاد دانشگاهی.

مولائی، مرتضی؛ حصاری، نیما و جوانبخت، عذرا (۱۳۹۶). برآورد کارایی زیست محیطی نهاده محور محصولات کشاورزی، مجله اقتصاد کشاورزی، جلد ۱۱، شماره ۲، ۱۵۷-۱۷۲.

نوروزی، مرضیه و حیاتی، داریوش (۱۳۹۴). سازه های مؤثر بر معیشت پایدار روستایی از دیدگاه کشاورزان استان کرمانشاه، مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، جلد ۱۱، شماره ۱، ۱۴۴-۱۲۷.

ورمزیاری، حجت و ایمانی، بابک (۱۳۹۶). تحلیل تاب آوری کسب و کارهای روستایی در شهرستان ملکان، فصلنامه توسعه کارآفرینی، دوره ۱۰، شماره ۱، ۱۸۱-۲۰۰.

یزدانی، سعید؛ محمدیان، فرشاد؛ طاهری ریکنده، عمران و کلهری، صابر (۱۳۹۴). تبیین شاخص های پایداری و بهبود بهره وری منابع تولید در الگوی کشت دشت ماهیدشت استان کرمانشاه، مجله اقتصاد کشاورزی، جلد ۱۰، شماره ۱، ۱۳۶-۱۱۵.

Adger, W.N., (2000). Social and Ecological Resilience: are they related Progress.

Amundsen, S., and Martinsen, L. (2015). Linking empowering leadership to job satisfaction, work effort, and creativity: The role of self-leadership and psychological empowerment. *Journal of Leadership and Organizational Studies*, 22(3), 304-323.

Caldwell, K., Boyd, (2009). Coping and Resilience in Farming Families Affected by Drought, *Rural and Remote Health* 9: 1088, Available at: science.naturalnews.com, (September 2012).

Chia Sui, H. (2011). Resilience in Space: An experimental analysis of resilience in urban flood management in the Taipei Basin. (Doctora), Lund University.

European Commission. (2001). Farming System and Poverty: Improving farmers 'livelihood in changing world, FAO and World Bank, Rome and Washington DC

Gunderson, L.H. and Holling, C.S. (2012). Panarchy: understanding transformations in human and.

Heijman, W.J.M., Hagelaar, J.L.F., & Van Der Hiede, M. (2007). Rural Resilience As A New Development Concept, *Proceedings Of 100th Seminar Of EAEE*, 283-396.

<http://data.roostanet.ir>.

in *Human Geography* 24(3), 347-364.

Koutsoris.A(2000). A systems Approach to Agricultural and Rural Development Dept. of agricultural economy and rural development, University of Aten's, Greece.

natural systems, Island Press, Washington, D.C., USA.

Nelson Valerie, Lamboll Richard 2 and Arendse Adele, (2008). Climate Change Adaptation, Adaptive Capacity and Development, Discussion Paper, DSADFID Policy Forum.

Romeo Asa, A., & Shalendra Prasad, N. (2014). Analysis on the factors that determine sustainable growth of small

حیدری ساربان، وکیل (۱۳۹۲). بررسی عوامل مؤثر بر رضایت کشاورزان در خصوص اشتغال در بخش کشاورزی شهرستان مشکین شهر، فصلنامه چشم انداز جغرافیایی در مطالعات انسانی، سال ۸، شماره ۲۴، ۱۱۹-۱۰۳.

رکن الدین افتخاری، عبدالرضا؛ موسوی، سیدمحمد؛ پورطاهری، مهدی و فرج-زاده اصل، منوچهر (۱۳۹۳). تحلیل نقش تنوع معیشتی در تاب آوری خانوارهای روستایی در شرایط خشکسالی استان اصفهان، فصلنامه پژوهش های روستایی، دوره ۵، شماره ۳، ۶۳۹-۶۶۲.

روزانه، داوود؛ یزدان پناه، مسعود؛ فروزانی، معصومه و جهرمی بخشی، آرمان (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر رضامندی کشاورزان از سیستم های آبیاری نوین در شهرستان بهبهان، مجله پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۱۲، شماره ۱، ۲۵-۳۸.

ریشکائی حسامی، سجاد؛ رشیدپور، لقمان و رسولی آذر، سلیمان (۱۳۹۷). تبیین عوامل تأثیرگذار بر پایداری بخش باغبانی، مطالعه موردی: شهرستان ارومیه، فصلنامه پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۱۱، شماره ۲، ۱۶-۹.

سازمان جهاد کشاورزی شهرستان دلفان، بخش آمار و اطلاعات، ۱۳۹۱.

شکری، شهاب الدین؛ اوریج آرکیپوف، آکسی؛ ویاجسلاوونا فیلوننکو، یولیا؛ اولگالسیریدانوا، بلوکرلوا و سانیکوا، مارینا (۱۳۹۸). تبیین نقش سیاست گذاری بر نهادسازی مدیریت مخاطرات در مناطق روستایی و کشاورزی در فدراسیون روسیه "روستو آن دن" مجله پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۱۲، شماره ۱، ۵۴-۳۹.

شهبازی، حبیب و امجدی، افشین (۱۳۹۵). اثر سیاست های حمایت از مصرف کنندگان بر توسعه تقاضا در زیربخش دام و طیور، مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال ۲۴، شماره ۲۴۴، ۹۴-۲۱۳.

عرب صیفی، منا؛ امیدی نجف آبادی، مریم و پورسعید، علیرضا (۱۳۹۷). موانع به کارگیری کودهای بیولوژیک از دیدگاه کشاورزان استان ایلام، مطالعه موردی: شهرستان شبروان چرداول، فصلنامه پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی، سال ۱۱، شماره ۲، ۸-۱.

عزمی، آئیژ (۱۳۹۳). بررسی وضعیت و چالش های کنونی بخش کشاورزی سهرین زنجان، دو فصلنامه پژوهش های بوم شناسی شهری، سال ۲، شماره ۴، ۳۱-۴۰.

عطایی سلوط، کمال؛ کیخا، احمدعلی؛ احمدپور، محمود؛ ضیائی، سامان و حسینعلی، فرهاد (۱۳۹۶). تبیین انگیزش کشاورزان برای تغییر پوشش کاربری اراضی کشاورزی در شهرستان بابلسر، مجله اقتصاد کشاورزی، جلد ۱۱، شماره ۴، ۶۱-۴۱.

قانون برنامه پنجساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۱. قنبری، یوسف و برقی، حمید (۱۳۸۷). چالش های اساسی در توسعه پایدار کشاورزی ایران، فصلنامه راهبرد یاس، شماره ۱۶، ۲۳۴-۲۱۸.

کازمی، داوود و عندلیب، علیرضا (۱۳۹۶). ارزیابی مؤلفه های مؤثر تاب آوری اجتماعی سکونتگاه های روستایی در شرایط بحرانی، فصلنامه مسکن و محیط، شماره ۱۵۸، ۱۴۵-۱۳۱.

کشیری کلایی، فاطمه؛ حسینی یکانی، سیدعلی و محبوبه، اسپانلو (۱۳۹۶). آثار حذف یارانه کود شیمیایی بر رفاه تولیدکنندگان و مصرف کنندگان، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال ۲۵، شماره ۹۸، ۶۲-۴۳.

- for empowering leadership research. *Group and Organization Management*, 40(2), 193-237.
- Skerratt, S. (2013). Enhancing the analysis of rural community resilience: Evidence from community land ownership, *Journal of Rural Studies*, 31, 36- 46.
- Varga, E., (2008). the Challenges of Sustainable Rural Development towards Engineering Education, University of Faculty of Engineering/ Department of Pedology, Pecs, Hungary.
- firms in Namibia. *International Journal of Management Science and Business Administration*, .1 (1): 5-11.
- Sadeghlou, T. and Sojasi Ghiydari. H. (2014). examine the relationship between viability rural settlements on villagers' resilience against natural hazards rural district Maravetappe and Palizan, *Journal of Disaster Management*, 2 (3), 37- 44.
- Sharma, P. N., and Kirkman, B. L. (2015). Leveraging leaders: A literature review and future lines of inquiry

Assessing the role of agricultural production inputs in the resilience of rural economies (Case study: Mirbag rural district, Delfan city)

Abstract

Many rural depend on agriculture for their economic income and earn a livelihood from the benefits of selling those products. However, if a disruption takes place then their activity will face recession. This recession can disrupt the functional system and evacuation of the rural. Finally, the most important productive and self-sufficiency units of the country (rural and agriculture) will be lost. Consequently, in the present study, an attempt is made to evaluate the utilization of rural from production inputs in agriculture and its effect on the rural economy resilience of Mirbag Dehestan. For this purpose, 227 farmers and 20 agricultural experts from the region were selected as sampled to investigate the problem. Data collection was based on the library method and the field investigation medium was questionnaire. The data were analyzed with SPSS software. The following results were obtained: utilization level of rural from required and modern inputs is low (significant to 99%); therefore their economic resilience is challenged. Also, among the four key factors for production inputs in agriculture (land, labor, investment, and management), factors including "management", then "land" were identified as the key production inputs ineffective agriculture for the resilience of the rural economy of Mirbag Dehestan. In conclusion, it can be stated that: rural areas in this county face a significant problem in this area and by incorporating the recommendations of this study, the weaknesses can be fixed.

Keywords: Rural economy, agricultural production inputs, resilience, Mirbag Dehestan